



Coimisiún na Scrúduithe Stáit

An Ardteistiméireacht Fheidhmeach, 2009

Oideachas Sóisialta

(100 marc)

Dé Céadaoin, 3 Meitheamh 2009
Tráthnóna, 2.00 p.m. go 4.00 p.m.

Treoracha Ginearálta

1. Scríobh do SCRÚDUIMHIR sa spás seo:

2. SCRÍOBH NA FREAGRAÍ AR FAD SA FHREAGARLEABHAR SEO.

TÁ TRÍ ROINN SA SCRÚDÚ SEO:

Roinn A: **Triail Éisteachta**
Caithfear gach ceist a fhreagairt.

Roinn B: **Freagra Gairid**
Caithfidh iarrthóirí 10 gceist a fhreagairt.

Roinn C: **Freagra Fada**
Tá **ceithre** cheist ann, Ceist C1, Ceist C2, Ceist C3 agus Ceist C4.
Caithfidh iarrthóirí **Ceist C1** a fhreagairt agus **dhá** cheist ar bith eile.

<i>Don Fheitheoir amháin</i>	<i>Don Scrúdaitheoir amháin</i>	
Stampa an Ionaid	1. Iomlán na n-iomlán deireadh leathanaigh.	
	2. Suim iomlán na gceisteanna dícheadaithe.	
	3. Marc iomlán a bronnadh (1 lúide 2).	
	4. Bónas don fhreagairt trí Ghaeilge.	
	5. Marc iomlán a bronnadh, má tá bónas don Ghaeilge san áireamh (3 + 4).	
	6. Creidiúint.	
Nóta : Caithfidh an marc ar líne 3 a bheith cothrom leis an marc sa bhosca <u>Iomlán</u> sa scríbhinn.		

FREAGAIR GACH CEIST

Nuair a bheidh Cuid 1 cloiste agat den dara huair, beidh deis agat na ceisteanna 1 go 5 a fhreagairt. Ba chóir do chuid freagraí a bheith bunaithe ar an eolas a thugtar ar an taifeadadh.

1. (a) Cén aois a bhí ag Jason nuair a chaith sé cannabis ar dtús? (1 mharc)

(b) Cén fáth ar chaith Jason cannabis ar dtús? Luaigh **dhá** chúis. (2 mharc)

1. _____

2. _____

2. (a) Conas a mhothaigh Jason ar dtús as bheith ag caitheamh cannabis? (2 mharc)

(b) Ar imigh a chuid trioblóidí nuair a chaith sé cannabis? D'imigh Níor imigh
(2 mharc)

Mínigh: _____

3. (a) De réir Jason, cén drochthionchar a bhí ag úsáid an cannabis air ar scoil? (2 mharc)

1. _____

2. _____

(b) Liostaigh **dhá** rud a ndearna múinteoirí gearán fúthu. (2 mharc)

1. _____

2. _____

4. (a) Cad ba chúis le teannas agus le hargóintí sa bhaile? (2 mharc)

(b) Cén rud a chreideann Jason a shábháil é? (2 mharc)

5. Liostaigh **dhá** sheirbhís a chuireann Seirbhís Drugaí an Phobail ar fáil. (2 mharc)

1. _____

2. _____

Nuair a bheidh Cuid 2 cloiste agat den dara huair, beidh deis agat na ceisteanna 6 go 9 a fhreagairt. Ba chóir do chuid freagraí a bheith bunaithe ar an eolas a thugtar ar an taifeadadh.

6. (a) Cén teideal atá ar an bpost atá ag Sandra Ní Choisdealbha? (1 mharc)

(b) De réir Shandra, cén miotas a bhaineann le cannabis? (1 mharc)

(c) Cad a deir Sandra Ní Choisdealbha faoi thriail a bhaint as substaintí? (2 mharc)

7. (a) De réir an taighde, conas a tharlaíonn go bhfuil sé níos díobhálaí cannabis a chaitheamh ná tobac a chaitheamh? (2 mharc)

(b) Cén cineál galair is féidir le húsáid fhadtréimhseach an channabais a thabhairt ar dhuine? (1 mharc)

(c) Cé hiad na daoine is mó atá i mbaol na galair seo a fháil? (1 mharc)

8. Tá an baol ann go mbeidh a lán fadhbanna ag daoine óga a chaitheann cannabis. Liostaigh **trí** cinn. (3 mharc)

1. _____

2. _____

3. _____

9. Tabhair breac-chuntas ar **thrí** phíosa eolais atá sa tuarascáil ón mBord Taighde Sláinte. (3 mharc)

1. _____

2. _____

3. _____

Nuair a bheidh an taifeadadh cloiste agat den tríú huair, freagair ceist 10, a léifear ar an taifeadadh. Ba chóir do chuid freagraí a bhunú ar an eolas a thugtar ar an taifeadadh agus/nó ar do chuid eolais féin.

10. Léifear an cheist seo amach ar an taifeadadh.

(4 mharc)

Is féidir an spás seo a úsáid chun an cheist a scríobh síos.

Freagair an cheist sa spás thíos, le do thoil.

1. _____

2. _____

Roinn B – Ceisteanna Ilroghnacha

(20 marc)

CAITHFIDH TÚ TABHAIRT FAOI 10 gCEIST AS 15.

Tá 2 mharc ag gabháil le gach ceist.

Cuir tic ✓ sa bhosca ceart i ngach ceist.

1. Beidh cluichí Oilimpeacha 2012 ar siúl



i bPáras



i Nua-Eabhrac



i Londain

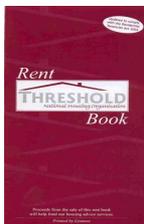
2. An té a chuireann an cháinainnéis i láthair gach bliain ar son an rialtais ná

An tAire
Airgeadais

An tAire Fiontair,
Trádála agus Fostaíochta

An tAire Cumarsáide, Fuinnimh
agus Acmhainní Nádúrtha

3. Is féidir le tiarna talún na hearraí ag tionónta a ghabháil mar shlí chun íocaíocht a fháil ar chíos.



Fíor

Bréagach

4. Is féidir le daoine laghdú ar an mbaol a bhaineann le hIonfhabhtuithe Gnéas-Tarchurtha (IGT) (STIs i mBéarla) a fháil

má thógann siad frithbheathaigh

má bhíonn folcthaí teo acu

má úsáideann siad coiscíní

5. Seasann an lógó seo



don Chomhar Creidmheasa

do Goal

do na Náisiúin Aontaithe

6. Vótáil toghthóirí na hÉireann ar son chun glacadh le Conradh Liospóin in 2007.

Fíor Bréagach

7. Agus léarscáil á léamh, is é atá in *eochair eolais* ná

liosta d'eochara a chuireann síos ar ghnéithe ar an talamh

eolaí chun an fad idir áiteanna ar an léarscáil a oibriú amach

finscéal faoin gceantar

8. An téarma príosúin is mó is féidir a ghearradh ar dhuine sa Chúirt Dúiche as coir amháin ná



COURTS SERVICE
An tSeirbhís Chúirteanna

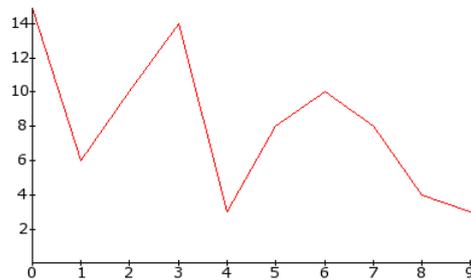
ÉIRE

6 mhí

12 mhí

18 mí

9. Tá an léaráid seo ina shampla de chairt áirithe. Cén cineál cairte?



Barrachairt

Píchairt

Líne-chairt

10. Cé acu modh díobh seo a leanas is fearr chun sonraí ar shaincheist áirithe a bhailiú ó ghrúpa mór?



Agallamh



Inneall Cuardaigh Ríomhaire



Suirbhé

11. Sa bhaincéireacht seasann an téarma RCB (APR *i mBéarla*) do

Ráta Comhardaithe Bliantúil Ráta Céatadánach Bliantúil Ráta Caillroinnte Bille

12. Seasann na litreacha ENR (NGO *i mBéarla*) do

Eagraíocht Neamh-Rialtasach

Eagraí Na Rialtas ó thuaidh

Eagraíocht Náisiúnta na Ré

13. An fad caighdeánach a mhaireann toircheas ná



38 seachtain

40 seachtain

42 seachtain

14. Is é an teorainn shábháilte do mhná a bhíonn ag ól alcóil ná 21 aonad sa tseachtain.

Fíor

Bréagach

15. Ba í an chéad bhean a bhí ina huachtarán ar Éirinn ná



Mary McAleese



Countess Markievicz



Mary Robinson

FREAGAIR TRÍ CHEIST

Caithfidh tú **Ceist C1** a fhreagairt agus **dhá** cheist ar bith as C2, C3 agus C4.

Ceist C1: Oideachas Sóisialta agus Sláinte (15 mharc)

1.

Litr chuig an Eagarthóir

<p>A chara, De réir na dtuairiscí is déanaí tá méadú beagnach 50% tagtha ar choireanna a bhaineann leis an ord poiblí i gceantair áirithe sa chathair. I ndáiríre is ábhar buartha é seo dúinn, go háirithe nuair a chaithimid glacadh leis go bhfuil an claonadh céanna le feiceáil ar fud na tíre. Níl aon amhras ann ach go bhfuil baint mhór ag an alcól leis na coireanna seo, go háirithe ag an deireadh seachtaine. Leis an gcor chun donais sa gheilleagar faoi láthair, is é an eagla is mó atá orm ná go ngearrfaidh an rialtas siar ar an airgead atá ar fail chun dul i ngleic le géarchéim an alcóil atá forleathan inár sochaí.</p>	<p>Taispeánann an fhianaise as na tuarascálacha agus as na staidéir a rinneadh gur gnách go dtagann méadú ar na fadhbanna a bhaineann le halcól nuair a bíonn cor chun donais sa gheilleagar. Toisc go bhfuil cuid mhór cánach le fáil as díolachán an alcóil, d'fhéadfadh cathú a bheith ar dhaoine neamhshuim a dhéanamh de na himpleachtaí contúirteacha agus de na fadhbanna a bhíonn acu sin a gcuireann mí-úsáid an alcóil isteach orthu. Gach bliain, bíonn costas thart ar €3 bhilliún ar shochaí na hÉireann mar gheall ar fhadhbanna a bhaineann le halcól. Bheadh sé dodhéanta an</p>	<p>costas a bhaineann leis an dochar mothúchánach agus síceolaíoch a mheas! Is gá cláir a thabhairt isteach sa chóras oideachais, sna scoileanna, chun stíleanna sláintiúla saoil a mhúineadh, chun daoine a ghríosú go leanúnach gan mórán a ól, nó gan alcól a ól in aon chor, agus chun féinmhuinín agus féinmheas a chothú. Sa phobal i gcoitinne is gá srian a choimeád ar an gcaoi a mbíonn teacht ag daoine ar an alcól, agus pionós a ghearradh orthu sin a bhriseann an dlí. Peatsaí Ó Murchú Ceantar na Cathrach An Ché Nua.</p>
---	--	--

An méadú nó laghdú a thagann ar ól an alcóil i rith tréimhsí ina mbíonn cor chun donais sa gheilleagar?

Méadú

Laghdú

(Cuir tic ✓ le do rogha)

Cad is cúis leis sin dar leat?

(2 mharc)

2. (a) Seachas coireanna a bhaineann leis an ord poiblí, déan cur síos ar **dhá** shlí ina bhfuil fadhbanna a bhaineann le halcól mar chostas trom ar shochaí na hÉireann. (2 mharc)

1. _____

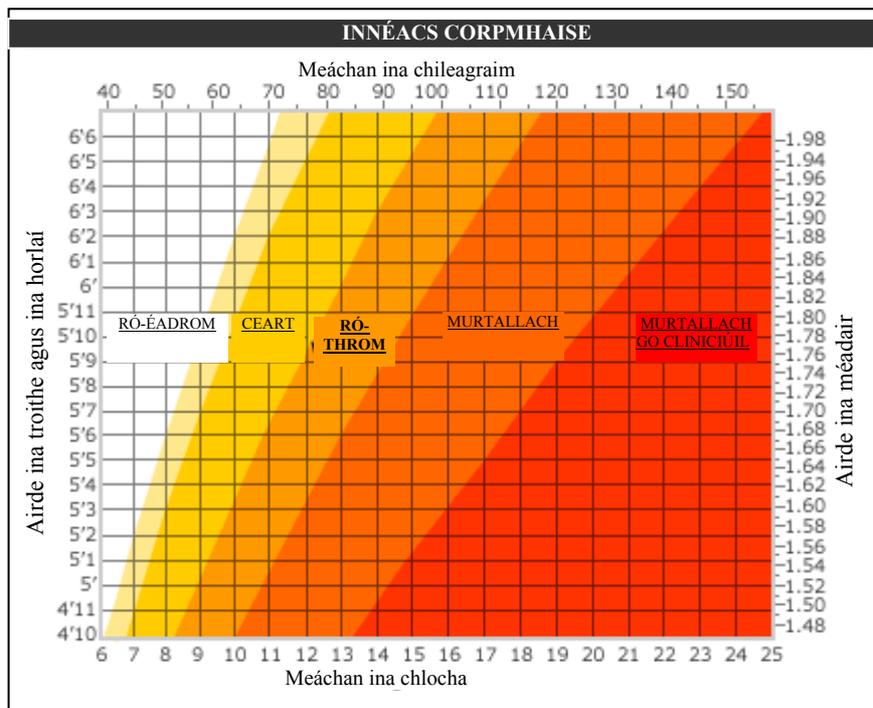
2. _____

- (b) Liostaigh **dhá** ghníomh atá á ndéanamh ag an rialtas chun díolachán an alcóil a rialú agus/nó chun ólachán freagrach a chur chun cinn. (2 mharc)

1. _____

2. _____

3.



- (a) De réir chart seo an Innéacs Corpmhaise, cén meáchan is gá a bheith ag duine atá 5 through 5 orlach (1.65 méadar) ar airde, chun go measfaí é a bheith (2 mharc)

Murtallach _____ Murtallach go Cliniúil _____

- (b) **An Murtall – Bagairt mhéadaitheach ar pháistí agus ar an ngeilleagar**

Meastar go bhfuil páiste amháin as gach cúigear (20%) róthrom agus go bhfuil páiste as gach deichniúr (10%) murtallach! Is é is dóichí ná go mbeidh páistí murtallacha agus páistí atá róthrom ina ndaoine murtallacha agus iad fásta. Ach tá deis níos fearr acu meáchan sláintiúil a bheith iontu mar dhaoine fásta má aithnítear an fhadhb agus má chuirtear cóir leighis orthu agus iad óg. Tá an murtall méadaithe faoi thrí ó na 1980-idí agus cuireann sé ualach an-trom ar na seirbhísí sláinte. Is mó an baol go mbeidh fadhbanna troma sláinte níos déanaí sa saol ag páistí murtallacha agus páistí atá róthrom. Is féidir leis an murtall tréimhse saoil duine a ghiorrú de naoi mbliana! Deir an taighde linn gurb é an phríomhchúis atá ann le heipidéim an mhurtaill a bheith ag fás ná an comhcheangal idir easpa aclaíochta agus an iomad bianna ardchala a bheith á n-ithe.

'Is mó an baol go mbeidh fadhbanna troma sláinte níos déanaí sa saol ag páistí murtallacha agus páistí atá róthrom.' Déan cur síos ar **dhá** fhadhb throma sláinte a d'fhéadfadh a bheith ag leanáí atá róthrom nó murtallacha nuair a bheidh siad fásta. (2 mharc)

1. _____

2. _____

4. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** athrú sa stíl mhaireachtála ba chóir do thuismitheoirí na bpáistí murtallacha a dhéanamh chun dea-shláinte fhisiceach a gcuid páistí a chinntiú. (2 mharc)

1. _____

2. _____

5.

'Ba é an rud ba thábhachtaí a d'fhoghlaim sí in imeacht na mblianta ná nach raibh slí ar bith ann chun a bheith ina máthair fhoirfe agus milliún slí ann chun a bheith ina máthair mhaith.'

- Jill Churchill

Is í an tuismitheoireacht an obair is dúshlánaí agus is mó a thugann luach saothair a d'fhéadfadh duine a dhéanamh. Mínigh conas is féidir le thuismitheoirí cabhrú le leas sóisialta, intleachtach agus mothúchánach a gcuid páistí a fhorbairt. (3 mharc)

Sóisialta: _____

Intleachtach: _____

Mothúchánach: _____

Ceist C2: Mo Phobal (15 mharc)

1. ***Nuacht an Chontae agus an Bhaile Mhóir - Nótaí an Pharóiste***

Tháinig caoga duine le chéile sa halla pobail áitiúil chun feachtas a eagrú le go dtógfaí clós súgartha sa phobal. Dúirt Máire Uí Mhathúna, máthair triúr páistí, go bhfuil eagla an domhain uirthi go ngortófar a cuid páistí sa pháirc mar níl ann ach ionad dumpála do bhuidéil, do channaí agus do bhunanna toitíní ag lucht na gcóisirí go déanach san oíche. Luaigh sí freisin go raibh dromchla an talaimh míchothrom agus contúirteach. “An t-aon rud atá uaim ná áit atá sábháilte agus spreagúil ar féidir le mo chuid páistí

súgradh ann agus ba mhaith liom é a fheiceáil sula mbeidh mo pháistí ina ndéagóirí,” a dúirt sí. Luaigh Bríd Bean Uí Chrualaoich, eagraí an chruinnithe, d’ainneoin gur tugadh deontais do na húdarais áitiúla in 2004 go speisialta le clóis súgartha a chur ar fáil, níl faic curtha ar fáil sa cheantar. Luaigh sí nár chuir an rialtas ar fáil ach €2 mhilliún don tír ar fada agus go gcaitheann cumann gailf

thart ar an méid sin gach bliain chun an clubtheach agus an cúrsa a chothabháil. Labhair an Comhairleoir de Bairéad faoin gcaoi a bhfuil scéim deontais na gelós súgartha fós ann agus gur féidir le grúpaí cur isteach ar dheontas agus togra a bheith in éineacht leis. Dúirt sé “mar phobal tá sé mar dhualgas orainn gníomhú chun a chinntiú go mbeidh timpeallacht shábháilte súgartha ar fáil dár bpáistí anois agus sa todhcháí.”

(a) Cén fáth nach bhfuil an pháirc oiriúnach do pháistí a bheith ag súgradh inti? (1 mharc)

(b) An gceapann tú go bhfuil Bean Uí Chrualaoich sásta leis an rialtas? Mínigh do fhreagra. (2 mharc)

(c) Iarann scéim deontais an rialtais ar gach pobal togra a dhéanamh amach do chlós súgartha ina gceantar féin. Cén fáth ar smaoineamh maith é sin? (2 mharc)

2. Liostaigh **dhá** ghníomh ba chóir don phobal seo a dhéanamh anois chun clós súgartha a lorg agus a fháil. (2 mharc)

1. _____

2. _____

3. (a) Is beag saoráidí caitheamh aimsire atá ar fáil do dhéagóirí i mórán ceantar áitiúil.

Aontaím

Ní aontaím

(Cuir tic ✓ le do rogha)

(1 mharc)

Mínigh: _____

(b) Ainmnigh **dhá** shaoráid atá curtha ar fáil ag d'údarás áitiúil do dhéagóirí i do cheantar nó i do chontae. (2 mharc)

1. _____

2. _____

4.



Is féidir le fuinneamh in-athnuaite, mar ghrianchumhacht nó cumhacht na gaoithe, cabhrú le déileáil le géarchéim an fhuinnimh. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** shlí eile ina bhféadfadh baill de do phobal déileáil go dearfach le géarchéim an fhuinnimh. (2 mharc)

1. _____

2. _____

5.



Is é seo suíomh gréasáin oifigiúil
Thurasóireacht Éireann. Déanann sé margaíocht
ar Éirinn mar áit le dul ar saoire inti.

Déan cur síos ar **thrí** áis i do dhúiche a ndéanfá a fhógairt ar discoverireland.com chun turasóirí a mhealladh le cuairt a thabhairt ar do cheantar. (3 mharc)

1. _____

2. _____

3. _____

Ceist C3: Saincheistanna Comhaimseartha (15 mharc)

1. (a) Cén cineál leithcheala a bhfuil béim curtha air sa chartún? (1 mharc)



- (b) Cuireann an tAcht Comhionannas Fostaíochta (1998) cosc ar an leithcheal ar ocht gcúis eile. Ainmnigh **dhá** cheann díobh. (2 mharc)

1. _____
2. _____

2. **"An t-aon rud atá riachtanach chun go mbuafaidh an t-olc ná nach ndéanfaidh fir mhaithe faic."** Edmund Burke

Déan cur síos ar **dhá** rud a d'fhéadfadh 'fir mhaithe' agus mná maithe a dhéanamh chun troid in aghaidh an leithcheala agus na héagóra. (2 mharc)

1. _____
2. _____

3. Ainmnigh Saincheist Chomhaimseartha a bhfuil staidéar déanta agat uirthi.

- (a) Ainmnigh eagraíocht nó gníomhaireacht **amháin** a mbíonn tionchar dearfach aici ar an tsaincheist seo. (1 mharc)

- (b) Luaigh **dhá** fhíric (rud) atá foghlamtha agat faoin tsaincheist. (2 mharc)

1. _____
2. _____

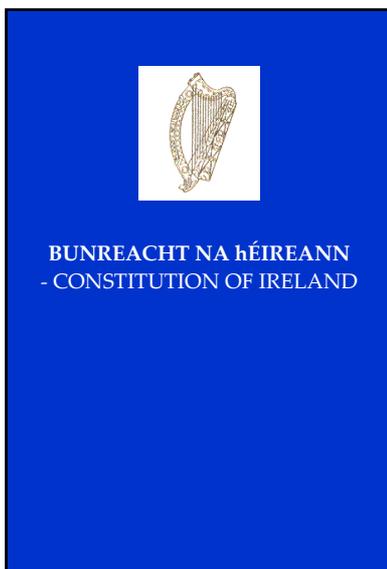
(c) An raibh an tsaincheist seo (2 mharc)

Áitiúil Náisiúnta Idirnáisiúnta (Cuir tic ✓ le do rogha)

Mínigh: _____

(d) Cén gníomh a rinne tú chun tionchar dearfach a bheith agat ar an tsaincheist seo? (2 mharc)

4.



Airteagal 6

1. Is ón bpobal, faoi Dhia, a thagas gach cumhacht riala, idir reachtaíocht is comhallacht is breithiúnas, agus is ag an bpobal atá sé de cheart rialtóirí an Stáit a cheapadh, agus is faoin bpobal faoi dheoidh atá gach ceist i dtaobh beartas an Náisiúin a shocrú de réir mar is gá chun leasa an phobail.

(a) De réir Alt 6, cá bhfaigheann rialtas na hÉireann a chuid cumhachtaí? (1mharc)

(b) Comhlánaigh na habairtí seo a leanas agus bain úsáid as na téarmaí cearta as bosca na bhfocal. (2 mharc)



Chun an bunreacht a athrú caithfidh daoine vótáil i _____

Sula mbíonn bille ina dhlí in Éirinn bíonn ar an _____ é a shíniú.

1.

An tAirgead a chomhardú... Roinnt sár-rialacha...

1. Coimeád do chuid admhálacha i gcónaí
2. Déan amach buiséad
3. Oscail do bhillí i gcónaí agus féach orthu
4. Agus iasacht á fáil agat, fiosraigh timpeall
5. Seachain cárta creidmheasa a fháil

Roghnaigh **dhá** cheann de na *sár-rialacha* thuas agus mínigh cén fáth a bhfuil gach ceann díobh tábhachtach. (2 mharc)

Riail: _____

Tábhachtach, cén fáth? _____

Riail: _____

Tábhachtach, cén fáth? _____

2.

I dtimpeallacht airgeadais an lae inniu níl sé réasúnta a rá feasta go gcuireann aon institiúid airgeadais amháin ar bith an raon is fearr seirbhísí ar fáil.

Roghnaigh ceann **amháin** de na hinstitiúidí airgeadais thíos. (Cuir tic ✓ le do rogha)

An Comhar Creidmheasa Oifig an Phoist An Banc

Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste a bheadh ann do dhuine óg cuntas a bheith aige / aici leis an institiúid seo. (4 mharc)

1. _____

2. _____

3. Scríobh ceann de na litreacha A, B nó C i ngach ceann de na boscaí a thugtar chun gach eagraíocht a mheaitseáil leis an míniú ar a cuid oibre. (3 mharc)

SCAB (MABS <i>i mBéarla</i>)	A Oibríonn sé chun cearta na ndaoine nach bhfuil áit chónaithe acu, a chosaint.
Fócas Éireann (Focus Ireland)	B Oibríonn sé chun cearta na dtionóntaí ar thithíocht oiriúnach a chosaint.
Tairseach (Threshold)	C Tugann sé comhairle do dhaoine atá i bhfiacha.

4.



Déan staidéar ar na fógraí do chóiríocht atá thuas agus mínigh na téarmaí liostaithe. (4 mharc)

Só-ár., (lux. apt. *i mBéarla*) le leaba amháin: _____

Léas bliana: _____

In aice le gach áis: _____

T.L.O.T. (O.F.C.H. *i mBéarla*): _____

5. Cé acu ceann díobh sin thuas a mholfá do dhuine atá ag fágáil an bhaile den chéad uair? (Cuir tic ✓ le do rogha)

Só-ár, le leaba amháin Mionárasán Seomra singil i dteach comhroinnte

Tabhair breac-chuntas ar **dhá** chúis le do rogha. (2 mharc)

1. _____

2. _____

LEATHANACH
BÁN

LEATHANACH
BÁN

LEATHANACH
BÁN

Don Scrúdaitheoir amháin

Marc

Roinn A		
Roinn B		
Roinn C	C1	
	C2	
	C3	
	C4	
IOMLÁN		